

15.11.2021

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Hallitussihteeri Joona Lapinlampi

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

HE 182/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt puolustusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta, jolla korvattaisiin samanniminen voimassa oleva laki.

Tavoitteet ja pääasialliset vaikutukset

Esitetyt lain keskeisimpänä tavoitteena on saattaa naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely lakiteknisesti ajantasaiseksi ja perustuslain vaatimusten mukaiseksi. Yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat säännökset varusrahasta, valintatilaisuudesta ja raskaudesta nostettaisiin perustuslain 80 §:ssä edellytetyllä tavalla asetus- ja määräystasolta lain tasolle. Esityksellä yhtenäistettäisiin naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevaa sääntelyä asevelvollisuuslain (1438/2007) kanssa, mikä parantaisi naisten asepalvelusta suorittavien ja asevelvollisten yhdenvertaisuutta.

Esitykseen sisältyvissä muutosehdotuksissa on kyse naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskevan sääntelyn yksityiskohtien kehittämisestä ja ajantasaistamisesta. Esitys ei siten ole ristiriidassa valtioneuvoston 5.3.2020 asettaman parlamentaarisen komitean työn kanssa.

Nykytila

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on tullut voimaan 1.4.1995. Lakiin on sen voimaantulon jälkeen tehty useita yksittäisiä muutoksia, mutta sitä ei ole perustuslakiuudistuksen jälkeen kattavasti päivitetty vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Ongelmallisena voidaan tältä osin pitää erityisesti sitä, että valtioneuvoston asetuksella ja puolustusministeriön määräyksellä säädetään sellaisista asioista, joista tulisi perustuslain 80 §:n mukaan säätää lailla.

Voimassa oleva laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta on myös säädösteknisesti osin vanhentunut. Vuoden 2007 asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä ei päivitetty naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettua lakia, mistä syystä esimerkiksi asevelvollisuuslain terminologisia uudistuksia ei ole tehty vastaavasti naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin.

Keskeiset ehdotukset

Palveluksen aloittamisen ikärajaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että asepalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona hakija täyttää 29 vuotta. Vastaavaa ikärajaa on esitetty myös asevelvollisuuslakiin (HE 183/2021 vp). Lisäksi palveluskelpoisuutta koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin asevelvollisuuslain 9 §:n kanssa. Palvelukseen määräämistä koskevat säännökset koottaisiin yhteen uuteen pykälään.

Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi laissa säädettyä aikarajaa, jonka kuluessa naisella on oikeus keskeyttää asepalvelus. Aikarajaa ehdotetaan esityksessä lyhennettäväksi 45 vuorokaudesta 30 vuorokauteen. Muutoksen tarkoituksena olisi minimoida perumisesta aiheutuvia haitallisia vaikutuksia nykyisessä palvelusaikajaksottelussa ja varmistaa keskeisten tehtävien täyttäminen, minkä lisäksi 30 vuorokauden ajankohta vastaisi nykyisillä koulutusjaksoilla ja palvelusajoilla paremmin aikaan määritettyä 45 vuorokauden ajankohtaa. Muutoksella saavutettaisiin myös aikaisempaa tasa-

15.11.2021

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Hallitussihteeri Joonas Lapinlampi

arvoisempi tilanne naisten ja miesten välillä, kun naisten palveluksen aloittamismääräyksen peruuttaminen ei olisi mahdollista enää koulutushaaravalintojen jälkeen.

Lain muutoksenhakusäännöstä ehdotetaan myös täsmennettäväksi, sillä nykyisestä laista puuttuvat laissa tarkoitettuja päätöksiä koskevat nimenomaiset muutoksenhakusäännökset, mikä on johtanut ongelmallisiin tilanteisiin naisten oikeusturvan kannalta. Esityksen mukaan laissa tarkoitettuihin päätöksiin haettaisiin muutosta noudattaen, mitä asevelvollisuuslaissa säädetään. Muutos mahdollistaisi naisille aiempaa nopeamman ja maksuttoman muutoksenhaun kutsunta-asiain keskuslautakuntaan, joka on ylin muutoksenhakuviranomainen asevelvollisuusasioissa. Ehdotettu muutos tasa-arvoistaisi naisten ja miesten asemaa.

Ehdotuksen mukaan asepalvelukseen olisi haettava viimeistään 15.1. Hakemus tulee nykyisin toimittaa viimeistään 1.3. Muutos mahdollistaisi naisten valintatilaisuuden järjestämisen kutsuntojen yhteydessä ja terveystarkastusrytmin yhtenäistämisen miesten kanssa.

Lisäksi varusrahaa, valintatilaisuutta ja raskautta koskevat säännökset ehdotetaan nostettavaksi alemman asteisista säädöksistä ja määräyksistä lakiin. Nykyisin naiset ovat voineet hakea Puolustusvoimilta päiväkohtaista korvausta henkilökohtaisen varustuksen hankinnasta koituneista kustannuksista puolustusministeriön määräyksen (77/1995) 3 §:n perusteella. Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan yksilön oikeuksista ja velvollisuuksista on kuitenkin säädettävä lailla. Varusrahaa koskevat perussäännökset ehdotetaan siksi nostettavaksi lain tasolle. Myöskään valintatilaisuudesta ei ole tällä hetkellä laintasoisia säännöksiä, vaan asiasta säädetään ainoastaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (541/2013).

Ehdotetun lain 8 §:ssä säädettäisiin raskauden vaikutuksesta palvelukseen ottamiseen ja palveluksen suorittamiseen. Pykälä vastaisi sisällöltään osin voimassa olevan lain 7 §:ää ja osin naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämisestä annetun puolustusministeriön määräyksen 1 §:ää. Palvelukseen valitsemista sekä palveluksen järjestämistä ja keskeyttämistä koskevat säännökset vaikuttavat yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, joten raskautta koskevat säännökset ehdotetaan nostettavaksi kokonaisuudessaan lain tasolle.

Uudistuksella ei olisi merkittäviä käytännön vaikutuksia naisten vapaaehtoisen asepalveluksen järjestämiseen, eikä esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla ei olisi vaikutuksia valtion talousarvioon.

Asian valmistelu

Puolustusministeriö asetti 11.9.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ehdotus sellaisiksi säädösmuutoksiksi, joilla naisten vapaaehtoista asepalvelusta koskeva sääntely saatetaan kaikilta osin vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Työryhmän tehtävänä oli samalla selvittää ja valmistella muut tarpeelliset muutokset lakiin. Työryhmässä oli jäseniä puolustusministeriöstä, Puolustusvoimista sekä Varusmiesliitto ry:stä.

Työryhmä luovutti mietintönsä puolustusministeriölle 24.2.2021. Työryhmän mietintöön sisältynyt hallituksen esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella 24.3.2021–23.4.2021 Lausuntopalvelu.fi -palvelussa ja sen jatkovalmistelu on tehty virkatyönä puolustusministeriössä. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 59 eri taholta (puolustusministeriön hallinnonalan viranomaisilta, yhdistyksiltä ja muilta sidosryhmiltä sekä viranomaisilta, muun muassa ministeriöiltä, tuomioistuimilta, syyttäjälaitokselta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, oikeuskanslerinvirastolta ja työmarkkinajärjestöiltä). Pääosin esityksen tavoitteita pidettiin kannatettavina ja myönteisinä muutoksina.

15.11.2021

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Hallitussihteeri Joona Lapinlampi

Siviilipalveluslain 1 §:n säädösviittauksen korjaaminen

Puolustusministeriössä on hallituksen esityksen antamisen jälkeen tunnistettu myös siviilipalveluslain (1446/2007) 1 §:n tekninen muutostarve. Jos eduskunta hyväksyy lakiehdotuksen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ehdotetussa muodossaan, tulisi siviilipalveluslain 1 §:n 3 momentin viittaus voimassa olevaan naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 4 §:n 1 momenttiin korvata viittauksella lakiehdotuksen 5 §:n 1 momenttiin, jossa säädettäisiin asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisen määräajasta. Muutostarpeesta on keskusteltu työ- ja elinkeinoministeriön kanssa.

Voimaantulo

Lakiehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022. Lakiehdotuksen säännöstä viimeisestä mahdollisesta palveluksen aloittamisajankohdasta sovellettaisiin kuitenkin vasta 1.1.2024 alkaen vapaaehtoisen asepalveluksen aloittaviin naisiin. Säännöstä hakemuksen viimeisestä mahdollisesta toimitusajankohdasta sovellettaisiin 1.1.2023 alkaen. Lisäksi säännöstä asepalveluksen aloittamismääräyksen peruuttamisesta sovellettaisiin vasta 1.7.2022 alkaen.